

ČTYŘICÁTÉ VÝROČÍ VYHLÁŠENÍ PRAŽSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE

V letošním roce uplyne čtyřicet let od vyhlášení Pražské památkové rezervace v hlavním městě Praze. Vedle Říma jde o plošně největší městskou památkovou rezervaci na světě (866 ha). Ideou památkových rezervací se zabývali významní urbanisté či památkáři již bezmála před sto lety (Zdeněk Wirth), ale zásadně byla rozpracována a uskutečňována po roce 1945 (Dobroslav Líbal). V první sérii vyhlášení Praha nebyla, a tak právně závazné ustanovení pochází až z roku 1971 nařízením vlády č. 66/71 Sb.

Nechci v této krátké aktualitě vypisovat obecně známé skutečnosti, ale spíše připomenout, co nového se vzhledem k Pražské památkové rezervaci oderálo v poslední dekádě. V úvodu se

stala událost povýtce tragická (obr. 1). Stavební soubor historického městského jádra byl povodněmi podroben zatěžkávací zkoušce nezměrného rozsahu, naštěstí nedošlo k plošným ztrátám na památkovém fondu, ale pouze k dílčím narušením. Ta spočívala převážně v statických poruchách, lokálních destrukcích zdí, poškození omítek, a to

i v podobě následného vysoušení či přímého otlučení na zdivo. Oproti Karlínu, kde povodni padlo za oběť několik cenných klasicistních domů, se v území Pražské památkové rezervace nezřítíl dům žádný.

Praha je podrobována civilizačně, technicky, demograficky, funkčně i esteticky mimořádným změnám, nemajícím vlastně v jejích dějinách obdoby (obr. 2). Buduje se enormně náročná dopravní infrastruktura, dochází k proměně skladby obyvatel, metropole násobí své zatížení turistickým ruchem a je zahlcena reklamou všeho druhu. Památková péče zápasí o každý hodnotnější detail, z něhož sestává celek. Dvakrát zde byla monitorovací mise UNESCO s hodnotícím výsledkem, že integrita a autenticita statku trvá.

Obr. 2. Panorama Malé Strany, Starého Města, Nového Města a přilehlých katastrů. Pohled z bastionu v zahradě Kramářovy vily čp. 212, Gogolova 1, Praha 1-Hradčany (foto J. Hájek, úprava P. Havlík, 2010).

Jedním ze zásadních problémů je výšková regulace Prahy. Jelikož to bylo a je jedním z klíčových témat, jež sleduje například právě UNESCO, připravil z pověření Rady zastupitelstva hl. m. Prahy ateliér Casua pod vedením architekta Olega Hamana studii vizuální integrity, jež formou matematického modelu ve 3D hodnotí každou nově projektovanou výškovou stavbu vůči svému okolí a zejména panoramatu historického jádra Prahy. Od ledna 2008 tento model slouží jako metodická pomůcka pro posuzování současných developerských plánů a jejich dopadů na panorama města. Sestává ze dvou částí – analytické a syntetické. Ta první posuzuje stávající kvality území a definuje metodu objektivně přesného zákresu nově navrhovaného objektu do digitálního 3D modelu, případně do odpovídající výšece panoramatu na fotografii. Druhá část se zabývá posuzováním vybraných lokalit, na kterých stávající územní plán nevylučuje umístění výškových staveb a hodnotí dopad případné stavby výškové budovy na vizuální integritu historického jádra metropole.

Nedílnou hodnotu Pražské památkové rezervace představují také archeologické terény, o něž je nutné pečovat se stejným úsilím jako o dosud stojící památky. V uplynulém desetiletí se uskutečnily dva z vůbec nejrozsáhlejších archeologických výzkumů na území Prahy v její dosavadní historii. Jedná se o výzkum na náměstí Republiky v místě někdejších Josefských kasáren pro obchodní centrum Palladium a o výzkum na ploše mezi ulicemi Spálená, Purkyňova a Vladislavova pro polyfunkční Copa Centrum. Kromě poznatků o vývoji Nového Města přinesly obě akce hlavně nové objevy, jež se týkaly ještě období před vznikem hradeb Starého Města. Nejmarkantnějším příkladem jsou pozůstatky tří románských domů, které se podařilo odhalit na náměstí Republiky.

Archeologický výzkum nesporně přináší na jedné straně nové poznání, ale na straně druhé znamená i nevratný zásah a v podstatě odstranění archeologického pramene. Proto v zájmu větší informovanosti veřejnosti, investorů ale i úředních míst byl v roce 2010 Národním památkovým ústavem rozšířen počet tzv. významných archeologických ploch na území Pražské památkové rezervace na počet 137 a následně byl i včleněn Útvarem rozvoje hlavního města Prahy do územně analytických podkladů územního plánu hlavního města Prahy. Významné archeologické plochy představují souvislá území s dochovanými archeologickými terény, jejichž zničení by znamenalo nevratnou ztrátu.

Z nejvýznamnějších rehabilitací památek v uplynulém desetiletí je na prvním místě třeba zmínit postupnou soustavou obnovu jednotlivých částí Pražského hradu, kde vyzdvihují zvláště rehabilitace pláště svatovítské katedrály a veřejností sledované Zlaté uličky. V roce 2010 byla dokončena dílčí etapa obnovy Karlova mostu, a sice oprava mostovky a parapetů. Jedná se ve skutečnosti pouze o začátek rozsáhlé regenerace, která tuto unikátní technickou památku v příštích letech čeká. Z církevní architektury zmiňuji především restaurování kostela sv. Anny (dnes sídlo centra Pražská křižovatka) a kostela Matky Boží před Týnem na Starém Městě a malostranských kostelů sv. Mikuláše, Panny Marie Vítězné a sv. Tomáše. K celospolečensky důležitým akcím obnovy patřily též Schwarzenberský a Rožmberský palác, jež slouží opět pro výstavní účely (obr. 3 a, b).

V rámci historických zahrad a parků, tvořících nezastupitelnou památkovou hodnotu celé rezervace, byla nákladně obnovena po dlouhá desetiletí zpustlá velká Fürstenberská zahrada pod Pražským hradem.

Prakticky nikdy neustala debata, jakým směrem by se měla Pražská památková rezervace dále vyvíjet. Interaktivní projekt Nové ve starém – Současná architektura a historické město se pokusil v nedávné době vytipovat kladné a záporné příklady novostaveb v historickém prostředí. Bohužel i v naší metropoli vzniklo po roce 2000 několik objektů, které svou architekturou a zejména naddimenzovaností své okolí nerespektují. Jde třeba o již zmíněné Palladium nebo Charles Square Center (obr. 4). Existují naštěstí i příklady, jež dokládají, že možnost symbiózy historické a moderní architektury existuje – lze jmenovat například palác Euro na Václavském náměstí nebo palác Edison v Jeruzalémské ulici (obr. 5).

Je jasné, že nikoli samotná památková péče, ale konsenzus celé společnosti na ochraně kulturního dědictví může přinést nějaké hmatatelné výsledky a zachování tvářnosti Prahy s těmi hodnotami, pro něž byla ustavena plošná ochrana v tak nevídaném rozsahu, a pro které se také historické jádro Prahy dostalo na Seznam přírodního a kulturního dědictví UNESCO.

PhDr. Michael Zachař
ředitel Národního památkového ústavu,
územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze

Obr. 3. Praha 1-Hradčany, čp. 185, Schwarzenberský palác, Hradčanské náměstí 2,
A) Celék jižní fasády z ulice Ke Hradu (foto R. Gája, 2011).
B) Detail jižní fasády (foto D. Havlíková, 2004).

Obr. 4. Praha 2-Nové Město, čp. 2097, Charles Square Center, Karlovo náměstí 9 a 10, Resslova 12 a 14. Pohled na novostavbu směrem do Resslovy ulice (foto R. Gája, 2011).

Obr. 5. Praha 1-Nové Město, čp. 1321, palác Edison, Jeruzalémská 2, (archiv WPB Group, foto V. Holíč, 2009).